

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാഭേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമാസമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ അയോധ്യാകാണ്ഡേ

॥ ചതുർദശഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാഭേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

|| ചതുർദശഃ സർഗഃ ||

കൈകേയോ രാജ്ഞഃ സത്യേ ദൃഢതരാവസ്ഥാനായ പ്രേരണം
നീജപ്രാർഥിതവരപൂർത്തയേ തം പ്രതി ദുരാഗ്രഹപ്രകടനം ച,
അന്തഃപുരദ്വാരമാഗത്യ വസിഷ്ഠേന സുമന്ത്രസ്യ മഹാരാജസന്നിധൗ
പ്രേഷണം രാജാജ്ഞയാ സുമന്ത്രസ്യ ശ്രീരാമമാനേതും തതോ ഗമനം
ച

പുത്രശോകാർദിതം പാപാ
വിസംജ്ഞം പതിതം ഭൂവി |
വിചേഷമാനമുത്പ്രേക്ഷ്യ
ഐക്ഷ്യാകമിദബ്രവീത് || 2.14.1 ||

പാപം കൃത്യേവ കിമിദം
മമ സംശ്രൂത്യ സംശ്രവം |
ശേഷേ ക്ഷിതിതലേ സന്നഃ
സ്ഥിത്യാം സ്ഥാതും ത്വമർഹസി || 2.14.2 ||

ആഹുഃ സത്യം ഹി പരമം
ധർമം ധർമവിദോ ജനാഃ |
സത്യമാശ്രിത്യ ച മയാ
ത്വം ധർമം പ്രതിചോദിതഃ || 2.14.3 ||

സംശ്രൂത്യ ശൈബ്യഃ ശ്യേനായ
 സ്യാം തനും ജഗതീപതിഃ |
 പ്രദായ പക്ഷിണേ രാജാ
 ജഗാമ ഗതിമുത്തമാം || 2.14.4 ||

തഥാ ഹൃലർകന്യേജസ്മി
 ബ്രാഹ്മണേ വേദപാരഗേ |
 യാചമാനേ സ്വകേ നേത്രേ
 ഉദ്ധൃത്യാവിമനാ ദദൗ || 2.14.5 ||

സരിതാം തു പതിഃ സ്വൽപാം
 മർയാദാം സത്യമൻവിതഃ |
 സത്യാനുരോധാത് സമയേ
 വേലാം സ്യാം നാതിവർത്തതേ || 2.14.6 ||

സത്യമേകപദം ബ്രഹ്മ
 സത്യേ ധർമഃ പ്രതിഷ്ഠിതഃ |
 സത്യമേവാക്ഷയാ വേദാഃ
 സത്യേനാവാപ്യതേ പരം || 2.14.7 ||

സത്യം സമനുവർത്തസ്യ
 യദി ധർമേ ധൃതാ മതിഃ |
 സ വരഃ സഹലോ മ്യേന്ദു
 വരദോ ഹൃസി സത്തമ || 2.14.8 ||

ധർമസ്യൈവാദികാമാർഥം
 മമ ചൈവാദിചോദനാത് |
 പ്രവ്രാജയ സുതം രാമം
 ത്രിഃ ഖലു ത്യാം ബ്രവീദ്യഹം || 2.14.9 ||

സമയം ച മമാർയേമം
 യദി ത്വം ന കരിഷ്യസി |
 അഗ്രതസ്തേ പരിത്യക്താ
 പരിത്യക്ഷ്യാമി ജീവിതം || 2.14.10 ||

ഏവം പ്രചോദിതോ രാജാ
 കൈകേയോ നിർവിശങ്കയാ |
 നാശകത് പാശമുൻമോക്തും
 ബലിരിന്ദ്രകൃതം യഥാ || 2.14.11 ||

ഉദ്ഭ്രാന്തഹൃദയശ്ചാപി
 വിവർണവദനോഭവത് |
 സ ധൂർയോ വൈ പരിസ്തന്ദൻ
 യുഗചക്രാന്തരം യഥാ || 2.14.12 ||

വികലാഭ്യാം ച നേത്രാഭ്യാ -
 മപശ്യന്നിവ ഭൂമിപഃ |
 കൃച്ഛാദ് ധൈർയേണ സംസ്തഭ്യ
 കൈകേയീമിദമബ്രവീത് || 2.14.13 ||

യസ്തേ മന്ത്രകൃതഃ പാണി -
 രഗൗ പാപേ മയാ ധൃതഃ |
 സന്ത്യജാമി സ്വയം ചൈവ
 തവ പുത്രം സഹ ത്വയാ || 2.14.14 ||

പ്രയാതാ രജനീ ദേവി
 സൂർയസ്യോദയനം പ്രതി |
 അഭിഷേകായ ഹി ജന -
 സ്തൃരയിഷ്യതി മാം ധ്രുവം || 2.14.15 ||

രാമാഭിഷേകസംഭാരൈ -
 സ്തദർഥമുപകൽപിതൈഃ |
 രാമഃ കാരയിതവ്യോ മേ
 മൃതസ്യ സലിലക്രിയാം || 2.14.16 ||

സപുത്രയാ ത്വയാ നൈവ
 കർതവ്യാ സലിലക്രിയാ |
 വ്യാഹന്താസ്യശുഭാചാരേ
 യദി രാമാഭിഷേചനം || 2.14.17 ||

ന ശക്തോദ്യാന്ത്യഹം ദ്രഷ്ടും
 ദൃഷ്ട്യാ പൂർവം തഥാമുഖം |
 ഹതഹർഷം തഥാനന്ദം
 പുനർജനമവാങ്മുഖം || 2.14.18 ||

താം തഥാ ബ്രുവതസ്തസ്യ
 ഭൂമിപസ്യ മഹാത്മനഃ |
 പ്രഭാതാ ശർവരീ പുൺയാ
 ചന്ദ്രനക്ഷത്രമാലിനീ || 2.14.19 ||

തതഃ പാപസമാചാരാ
 കൈകേയി പാർഥിവം പുനഃ |
 ഉവാച പരുഷം വാക്യം
 വാക്യജ്ഞാ രോഷമൂർച്ഛിതാ || 2.14.20 ||

കിമിദം ഭാഷസേ രാജൻ
 വാക്യം ഗരരുജോപമം |
 ആനായയിതുമക്ലിഷ്ടം
 പുത്രം രാമമിഹാർഹസി || 2.14.21 ||

സ്ഥാപ്യ രാജ്യേ മമ സുതം
 കൃത്യാ രാമം വനേചരം |
 നിഃസപത്താം ച മാം കൃത്യാ
 കൃതകൃത്യോ ഭവിഷ്യസി || 2.14.22 ||

സ തുന്ന ഇവ തീക്ഷ്ണേന
 പ്രതോദേന ഹയോത്തമഃ |
 രാജാ പ്രചോദിതോദ്ദീക്ഷ്ണം
 കൈകേയാ വാക്യമബ്രവീത് || 2.14.23 ||

ധർമബന്ധേന ബദ്ധോസ്മി
 നഷ്ടാ ച മമ ചേതനാ |
 ജ്യേഷ്ഠം പുത്രം പ്രിയം രാമം
 ഭൃഷ്ടുമിച്ഛാമി ധാർമികം || 2.14.24 ||

തതഃ പ്രഭാതാം രജനീ -
 മുദിതേ ച ദിവാകരേ |
 പുണ്യേ നക്ഷത്രയോഗേ ച
 മുഹൂർത്തേ ച സമാഗതേ || 2.14.25 ||

വസിഷ്ടോ ഗുണസമ്പന്നഃ
 ശിഷ്യേഃ പരിവൃതസ്തഥാ |
 ഉപഗൃഹ്യാശു സംഭാരാൻ
 പ്രവിവേശ പുരോത്തമം || 2.14.26 ||

സീക്തസമ്മാർജ്ജിതപഥാം
 പതാകോത്തമഭൂഷിതാം |
 സംഹൃഷ്ടമനുജോപേതാം
 സമൃദ്ധവിപണാപണാം || 2.14.27 ||

മഹോത്സവസമയൗകൃതാം
 രാഘവാർഥേ സമുത്സുകാം |
 ചന്ദനാഗുരുധൂപൈശ്ച
 സർവതഃ പരിധൂമിതാം || 2.14.28 ||

താം പുരീം സമതിക്രമ്യ
 പുരന്ദരപുരോപമാം |
 ദദർശാന്തഃപുരം ശ്രീമാൻ
 നാനാധ്വജഗണായുതം || 2.14.29 ||

പൗരജ്ഞാനപദാകീർണം
 ബ്രാഹ്മണൈരുപശോഭിതം |
 യഷ്ടിമദ്ഭിഃ സുസമ്പൂർണം
 സദശ്വൈഃ പരമാർച്ചിതൈഃ || 2.14.30 ||

തദന്തഃപുരമാസാദ്യ
 വ്യതിചക്രാമ തം ജനം |
 വസിഷ്ഠഃ പരമപ്രീതഃ
 പരമർഷിഭിരാവൃതഃ || 2.14.31 ||

സ ത്വപശ്യദ് വിനിശ്ക്ലാന്തം
 സുമന്ത്രം നാമ സാരഥിം |
 ദ്വാരേ മനുജസിംഹസ്യ
 സചിവം പ്രിയദർശനം || 2.14.32 ||

തമുവാച മഹാതേജാഃ
 സുതപുത്രം വിശാരദം |
 വസിഷ്ഠഃ ക്ഷിപ്രമാചക്ഷ്യ
 നൃപതേർമാമിഹാഗതം || 2.14.33 ||

ഇമേ ഗംഗോദകഘടാഃ
 സാഗരേഭ്യശ്ച കാഞ്ചനാഃ |
 ഔദുംബരം ഭദ്രപീഠ -
 മദിഷേകാർഥമാഹൃതം || 2.14.34 ||

സർവബീജാനി ഗന്ധാശ്ച
 രത്താനി വിവിധാനി ച |
 ക്ഷൗഭ്രം ദധി ഘൃതം ലാജാ
 ദർഭാഃ സുമനസഃ പയഃ || 2.14.35 ||

അഷ്ടൗ ച കന്യാ രുചിരാ
 മത്തശ്ച വരവാരണഃ |
 ചതുരശ്യാ രഥഃ ശ്രീമാൻ
 നിസ്ത്രിംശോ ധനുരുത്തമം || 2.14.36 ||

വാഹനം നരസംയുക്തം
 ഛത്രം ച ശശിസന്നിഭം |
 ശ്വേതേ ച വാലവൃജ്ജനേ
 ഭൃംഗാരം ച ഹിരൺമയം || 2.14.37 ||

ഹേമദാമപിനദ്ധശ്ച
 കകുദ്മാൻ പാണ്ഡുരോ വൃഷഃ |
 കേസരീ ച ചതുർദംശ്രോ
 ഹരിശ്രേഷ്ഠോ മഹാബലഃ || 2.14.38 ||

സിംഹാസനം വ്യാഘ്രതനൂഃ
 സമീധശ്ച ഹൃതാശനഃ |
 സർവേ വാദിത്രസംഘാശ്ച
 വേശ്യാശ്ചാലകൃതാഃ സ്ത്രിയഃ || 2.14.39 ||

ആചാർയാ ബ്രാഹ്മണാ ഗാവഃ
 പുൺയാശ്ച മൃഗപക്ഷിണഃ |
 പൗരജാനപദശ്രേഷ്ഠാ
 നൈഗമാശ്ച ഗണൈഃ സഹ || 2.14.40 ||

ഏതേ ചാൻയേ ച ബഹവഃ
 പ്രിയമാണാഃ പ്രിയംവദാഃ |
 അഭിഷേകായ രാമസ്യ
 സഹ തിഷ്ഠന്തി പാർഥിവൈഃ || 2.14.41 ||

ത്വരയസ്യ മഹാരാജം
 യഥാ സമുദിത്യേഹനി |
 പുഷ്യേ നക്ഷത്രയോഗേ ച
 രാമോ രാജ്യമവാപ്സയാത് || 2.14.42 ||

ഇതി തസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ
 സുതപുത്രോ മഹാബലഃ |
 സ്തൂവൻ നൃപതിശാർദൂലം
 പ്രവിവേശ നിവേശനം || 2.14.43 ||

തം തു പൂർവോദിതം വൃദ്ധം
 ദ്വാരസ്ഥാ രാജസമ്മതാഃ |
 ന ശേകുരദിസംരോദ്ധും
 രാജ്ഞഃ പ്രിയചികീർഷവഃ || 2.14.44 ||

സ സമീപസ്ഥിതോ രാജ്ഞ -
 സ്താമവസ്ഥാമജ്ഞിവാൻ |
 വാഗ്ഭിഃ പരമതുഷ്ടാഭി -
 രഭിഷ്ടോതും പ്രചക്രമേ || 2.14.45 ||

തതഃ സുതോ യഥാപൂർവം
 പാർഥിവസ്യ നിവേശനേ |
 സുമന്ത്രഃ പ്രാഞ്ജലിർഭൂത്വാ
 തുഷ്ടാവ ജഗതീപതിം || 2.14.46 ||

യഥാ നന്ദതി തേജസ്വീ
 സാഗരോ ഭാസ്തരോദയേ |
 പ്രീതഃ പ്രീതേന മനസാ
 തഥാ നന്ദയ നസ്തതഃ || 2.14.47 ||

ഇന്ദ്രമന്യാം തു വേലായാ -
 മദിതുഷ്ടാവ മാതലിഃ |
 സോജ്ജയദ് ദാനവാൻ സർവാം -
 സ്തഥാ ത്വാം ബോധയാമ്യഹം || 2.14.48 ||

വേദാഃ സഹാംഗാ വിദ്യാശ്ച
 യഥാ ഹ്യാത്മഭൂവം പ്രഭും |
 ബ്രഹ്മാണം ബോധയന്ത്യദ്യ
 തഥാ ത്വാം ബോധയാമ്യഹം || 2.14.49 ||

ആദിത്യഃ സഹ ചന്ദ്രേണ
 യഥാ ഭൂതധരാം ശുഭാം |
 ബോധയന്ത്യദ്യ പൃഥിവിം
 തഥാ ത്വാം ബോധയാമ്യഹം || 2.14.50 ||

ഉത്തിഷ്ട സുമഹാരാജ
 കൃതകൗതുകമംഗലഃ |
 വിരാജമാനോ വപുഷാ
 മേരോരിവ ദിവാകരഃ || 2.14.51 ||

സോമസൂർയൗ ച കാകുത്സ്മ
 ശിവവൈശ്രവണാവപി |
 വരുണശ്ചാഗ്നിരിന്ദ്രശ്ച
 വിജയം പ്രദിശന്തു തേ || 2.14.52 ||

ഗതാ ഭഗവതീ രാത്രിഃ
 കൃതം കൃത്യമിദം തവ |
 ബുധ്യസ്വ നൃപശാർദൂല
 കുരു കാർയമനന്തരം || 2.14.53 ||

ഉദതിഷ്ഠത രാമസ്യ
 സമഗ്രമഭിഷേചനം |
 പൗരജാനപദാശ്ചാപി
 നൈഗമശ്ച കൃതാഞ്ജലിഃ || 2.14.54 ||

സ്വയം വസിഷ്ഠോ ഭഗവാൻ
 ബ്രാഹ്മണൈഃ സഹ തിഷ്ഠതി |
 ക്ഷിപ്രമാജ്ഞാപൃതാം രാജൻ
 രാഘവസ്യാഭിഷേചനം || 2.14.55 ||

യഥാ ഹൃപാലാഃ പശവോ
 യഥാ സേനാ ഹൃനായകാ |
 യഥാ ചന്ദ്രം വിനാ രാത്രി -
 ര്ധഥാ ഗാവോ വിനാ വൃഷം || 2.14.56 ||

ഏവം ഹി ഭവിതാ രാഷ്ട്രം
 യത്ര രാജാ ന ദൃശ്യതേ |
 ഏവം തസ്യ വചഃ ശ്രുത്യാ
 സാന്ത്യപൂർവമിവാർഥവത് || 2.14.57 ||

അഭ്യകീര്യത ശോകേന
 ഭൂയ ഏവ മഹീപതിഃ |
 തതസ്തു രാജാ തം സൂതം
 സന്നഹർഷഃ സൂതം പ്രതി || 2.14.58 ||

ശോകരക്തേഷണഃ ശ്രീമാ -
 നുദ്വീക്ഷ്യവാച ധാർമികഃ |
 വാക്യൈസ്തു ഖലു മർമാണി
 മമ ഭൂയോ നിത്യന്തസി || 2.14.59 ||

സുമന്ത്രഃ കരുണം ശ്രുത്വാ
 ഭൃഷ്ട്യാ ദീനം ച പാർഥിവം |
 പ്രഗൃഹീതാഞ്ജലിഃ കിഞ്ചിത്
 തസ്മാദ് ദേശാദപാക്രമത് || 2.14.60 ||

യദാ വക്തും സ്വയം ദൈന്ധ്യാ -
 ന്ന ശശാക മഹീപതിഃ |
 തദാ സുമന്ത്രം മന്ത്രജ്ഞാ
 കൈകേയീ പ്രത്യുവാച ഹ || 2.14.61 ||

സുമന്ത്ര രാജാ രജനീം
 രാമഹർഷസമുത്സുകഃ |
 പ്രജാഗരപരിശ്രാന്തോ
 നിദ്രാവശമുപാഗതഃ || 2.14.62 ||

തദ് ഗച്ഛ ത്വരിതം സൂത
 രാജപുത്രം യശസ്വിനം |
 രാമമാനയ ഭദ്രം തേ
 നാത്ര കാര്യാ വിചാരണാ || 2.14.63 ||

അശ്രുത്യാ രാജവചനം
 കഥം ഗച്ഛാമി ഭാമിനി |
 തച്ഛുത്യാ മന്ത്രിണോ വാക്യം
 രാജാ മന്ത്രിണമബ്രവീത് || 2.14.64 ||

സുമന്ത്ര രാമം ഭക്ഷ്യാമി
 ശീഘ്രമാനയ സുന്ദരം |
 സ മന്യമാനഃ കൽയാണം
 ഹൃദയേന നനന്ദ ച || 2.14.65 ||

നിർജഗാമ ച സ പ്രീത്യാ
 ത്വരിതോ രാജശാസനാത് |
 സുമന്ത്രശ്ചിന്തയാമാസ
 ത്വരിതം ചോദിതസ്ത്യാ || 2.14.66 ||

വ്യക്തം രാമാഭിഷേകാർഥേ
 ഇഹായാസ്യതി ധർമരാട് |
 ഇതി സൂതോ മതിം കൃത്യാ
 ഹർഷേണ മഹതാ പുനഃ || 2.14.67 ||

നിർജഗാമ മഹാതേജാ
 രഘവസ്യ ദിദ്യക്ഷയാ |
 സാഗരഹ്രദസങ്കാശാ -
 ത്സുമന്ത്രോന്തഃപുരാച്ഛുഭാത് |
 നിഷ്ക്രമ്യ ജനസംബാധം
 ദദർശ ദ്വാരമഗ്രതഃ || 2.14.68 ||

തതഃ പുരസ്താത് സഹസാ വിനിഃസ്യതോ
 മഹീപതേർദ്വാരഗതാൻ വിലോകയൻ |

ദദർശ പൗരാൻ വിവിധാൻ മഹാധനാ -

നൂപസ്ഥിതാൻ ദ്വാദശുപേത്യ വിഷ്ണിതാൻ || 2.14.69 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
അയോധ്യാകാണ്ഡേ ചതുർദശഃ സർഗഃ ||